

נישואים וגירושים בחברה היהודית באימפריה הרוסית

שיכון י' פריז

מרכז זלמן שזר

שִׁירָן י' פֶּרִיז

נִישׁוּאִים וּגִירוּשִׁים בַּחֲבֵרָה הַיְּהוּדִית בְּאַיִמְפֶּרִיָּה הָרוֹסִית

שִׁירָן י' פֶּרִיז

נישואים וגירושים בחברה היהודית באימפריה הרוסית

תרגמה מאנגלית: אביבה גורן

מרכז זלמן שזר לחקר תולדות העם היהודי
ירושלים

Originally published in English under the title
Jewish Marriage and Divorce in Imperial Russia

by ChaeRan Y. Freeze

© Brandeis University Press, 2002

המערכת המדעית

פרופ' ירחמיאל כהן (יו"ר), פרופ' דוד אסף, פרופ' אלברט באומגרטן,
מר צבי יקותיאל, פרופ' גרמי כהן, פרופ' שמואל פיינר, ד"ר אמנון רזיקר-קוצקין
מרכז המערכת: מעין אבינר-ירבהון

עריכה לשונית: לילך צ'לנוב
הפקה והבאה לדפוס: יחזקאל חובב

ספר זה יוצא לאור בסיוע

משרד התרבות והספורט – מינהל התרבות והאמנויות
מרכז ליאוניד גבולין לחקר יהדות רוסיה ומזרח אירופה, האוניברסיטה העברית
בירושלים

The Valya and Robert Shapiro Endowment of the Tauber Institute for the
Study of European Jewry, Brandeis University
Lucius N. Littauer Foundation

מסת"ב 7-301-227-965-978 ISBN

מספר קטלוגי 185-628 Catalogue No.

© כל הזכויות שמורות למרכז זלמן שזר לחקר תולדות העם היהודי, תשע"ג

© Copyright by The Zalman Shazar Center for Jewish History, Jerusalem

Printed in Israel, 2013

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו, בשום צורה ובשום אופן, אלקטרוני או
מכני, לרבות צילום או הקלטה, ללא קבלת אישור בכתב מהמוציא לאור.

סדר ועימוד: מרכז זלמן שזר

לוחות: מכון האופסט שלמה נתן; הדפסה: דפוס גרפית בע"מ

כולם בירושלים

לבעל, גרגורי,
ולילדינו,
סבסטיאן אהרון
ונטליה חנה

תוכן העניינים

11	פתח דבר
15	מבוא
19	היסטוריוגרפיה של המשפחה היהודית
22	היקף המחקר הנוכחי
27	פרק ראשון: נישואים: היווצרותה של המשפחה היהודית
29	שירדוכים: אמנו הזיווג העדינה
29	סמכות ההורים
39	השדכן: סוכן בבורסת הנישואים
42	חדירת המודרנה: טקסים ודפוסים חדשים
46	שוק נישואים מתפתח
46	הייחוס המשפחתי
52	עושרה של המשפחה
56	לימודים תורניים לגבר
60	כישרונותיה הכלכליים של האישה ומיומנויותיה בהלכות הבית
61	מוסר אישי
69	הגורם הדתי: חסידים מול מתנגדים
72	טקסי המעבר
80	דמוגרפיה
82	נישואי בוסר
99	סיכום
100	תפקידי המינים ויחסי הכוחות בתוך הבית
109	מסקנות
111	פרק שני: להנהיג סדר במשפחה היהודית
113	הפרדיגמה הרוסית אורתודוקסית
117	"למשול" ביהודים, לפקח על המשפחה
117	מוסדות קהילתיים ומשפטיים מסורתיים

120	התפוררותם של מוסדות קהילה יהודיים
124	הקמת בית דין יהודי עליון: הוועדה הרבנית
126	הקמת הוועדה
129	המושב הראשון (1852)
131	המושב השני (1857)
	המושב השלישי (1861–1862): מסנהדרין לבית דין – משפט הגירוש
134	של גלפונובה
138	כְּמוֹרָה רשמית ליהודים: "הרבנות מטעם"
140	הקמת ה"רבנות מטעם"
142	סגל העובדים
152	קונפליקט ברבנות הכפולה
156	הסמכות הכפולה והמשפחה היהודית
156	כוחה של ניירת: ספרי רישום התושבים
166	תפקיד רוחני שנוי במחלוקת
173	ניצול חולשת הרבנות: "נישואים בניגוד לחוק"
178	סיכום

180	פרק שלישי: התפוררות הנישואים ותהליך הגירוש
182	גירוש באימפריה רב־דתית
184	גירוש בדתות הנוצריות
187	מוסלמים וקראים
187	רב־דתיות וגירוש
188	סיום קשר הנישואים בהלכה היהודית
188	זכותו המיוחדת של הבעל
191	זכותה של האישה לתבוע גט
194	סדר הגט
198	הדמוגרפיה של הגירוש
200	שיעור הגירוש
214	גיל המתגרשים והנישואים בשנית
216	סיבות להתפוררות הנישואים: מודלים ומקורות
216	מקורות ארכיוניים על התפוררות הנישואים
219	סיבות להתפוררות הנישואים ולגירוש
219	מחויבויות כלכליות וכספי משפחה
224	היעדר אהבה

225 התערבות מחותנים, אחים וילדים חורגים
 229 אלימות במשפחה
 234 "שכרות, פריצות ושחיתות"
 236 בגידה
 240 עקרות
 243 אי־שפיות
 247 המרת דת
 249 קדמה: מסגרת חברתית ותרבותית
 250 חינוך נשים והשפעתו על התפוררות הנישואים
 256 התדרדרות בשמירת מצוות
 259 תיעוש ועיוור
 261 סיכום

263 פרק רביעי: כריתות: משא ומתן על הסכם הגירושים וסוגיות בלתי פתורות
 264 ניתוק קשרי הנישואים: השלכות ולבטים
 264 המשא ומתן על ההסדר הכספי
 274 הילדים: משמורת, הסדרי ראייה ותמיכה
 284 המבוך משפטי: מגורים, אורחות וגיוס
 286 מעמד חברתי ומגורים מחוץ לתחום המושב
 290 שאלות של אורחות
 292 גיוס חובה
 293 חוקים לכוהנים
 295 ביגמיה
 295 האם הייתה ביגמיה פשע?
 297 הענשת החוטאים בביגמיה
 299 שאלת העגונה
 300 משבר עגונה "חדש"?
 301 המקורות לבעיית העגונה
 311 גבר עגון?
 313 סיכום

315 פרק חמישי: לבטים בשאלת הרפורמה במשפחה: אויבים ותיקים, בריתות חדשות
 317 פוליטיקה דתית: הוועדה הרבנית
 318 1879: מושב ששלטו בו יהודים נאורים

321	ועדה מעורבת 1893–1894
325	1910: מושב אורתודוקסי
330	הרבנות והרפורמה
332	מפגשים מוקדמים
335	התכנסויות: הקונגרס הרבני של 1910
336	"שאלת הרבנות"
339	שאלת המשפחה: נישואים וגירושים
344	הגדרה מחודשת של תפקידי הוועדה הרבנית
346	מדינה רוסית, משפחה יהודית
347	סמכות חוקית בעניין ספרי מרשם האוכלוסים היהודים
348	השאלון
352	משפטנים שוחרי קדמה ומסורות יהודיות
357	סיכום
359	אחרית דבר
360	הדפוס הייחודי של הפקעת קשר הנישואים
363	היבטים חדשים של סכסוכים בענייני נישואים וגירושים
365	בריתות חדשות: המדינה ויהודים אורתודוקסים
367	נספח: טבלאות
387	רשימה ביבליוגרפית
387	רשימת קיצורים
387	סימונים ארכיוניים
388	מקורות ארכיוניים
391	עיתונים וכתבי עת
391	מקורות ראשוניים
395	מבחר מקורות משניים
407	מפתח

פתח דבר

החיבור שלפנינו, על סוגיית הנישואים והגירושים בחברה היהודית באימפריה הרוסית, בוחן שאלות רבות: גיל הנישואים, השפעת המעמד החברתי, סוגיית המגדר, השפעת התיעוש והעיור, ההתבוללות והתחייה התרבותית היהודית, שיעור הגירושים והסיבות שגרמו לו, השפעת החברה והחקיקה על הכדאיות שבפירוק משפחה, ופתרונות חלופיים לגירושים, כמו התפייסות, פירוד, נטישה ואפילו ביגמיה. כמו כן, החיבור דן בהשפעת המודרנה על חוויותיהם השונות של גברים יהודים ושל נשים יהודיות בהקשר של נישואים ומשפחה: כיצד עוצבו הציפיות המגדריות, התפקידים ויחסי הכוחות במשפחה היהודית, כיצד קיבלו את הלגיטימציה שלהם, ואיך השתנו התפקידים ויחסי הכוחות עקב התערבות הממשלה בענייני משפחה פרטיים. המטרה העיקרית של המחקר היא לחקור את חיי היום-יום – כיצד "תפקדה" או "התפרקה" המשפחה היהודית.

חמשת פרקי הספר בוחנים את המאפיינים של נישואים יהודיים "מסורתיים", את הקמתן של הוועדות הרבניות מטעם הממשלה שהיו אמורות להנהיג "סדר" במשפחה היהודית, את הירידה במספר הנישואים והגירושים, את התוצאות הקשות של הגירושים (מזונות, משמורת, ביגמיה ועגינות), ואת מאבקי השליטה בין הרבנות האורתודוקסית, הרבנות מטעם הממשלה והמדינה הרוסית. החיבור מבוסס על חומרים מגוונים, רבים מהם מארכיונים שנפתחו בשנים האחרונות. וכך אנו יכולים לשמוע בפעם הראשונה את ה"קולות" הפרטיים של יהודים פשוטים מערי השדה, ובמיוחד קולותיהן של נשים, שהתפוגגו בעבר.

במשך שבע שנות עיסוקי במחקר לספר הזה ובמהלך כתיבתו זכיתי, למזלי הטוב, בתמיכה אינטלקטואלית ובעידודם של חברים ועמיתים רבים. תודה מיוחדת אני חבה לחברי ועדת עבודת המחקר שלי – יהודה ריינהרץ, אנטוני פולונסקי וגרשון הונדרט – על קריאתם הדקדקנית, הערותיהם, ועל שעודדוני לערוך מחדש את עבודת המחקר לכתב יד בר־פרסום. תודה מיוחדת אני חבה למרווין פוקס, זיכרונו לברכה, שתמיכתו הנדיבה ובקיאיותו היו מקור עזרה בלתי גדלה. כאשר מצאתי את חתימותיהם המוקפדות של סבו ושל דודי בתיק ארכיון מאובק של הבחירות לרב מחוז קורוסטישב (אחרון רטנר), לא יכולתי שלא לחוש קשר אישי יותר למחקרי. אני אסירת תודה גם ליונתן סרנה, שהיה יועץ חכם ומסור במובנים כה רבים. ספר זה הפיק תועלת רבה מרעיונותיה של פאולה היימן, שעודדה אותי לחשוב

בצורה ביקורתית יותר על מסגרת המגדר. תודה מיוחדת לשאול שטמפפר, לא רק על שחלק עמי את הידע שלו בתולדות יהודי מזרח אירופה, אלא גם על שהעניק לי תמיכה מוסרית. למזלי הטוב, בהיותי עמיתת מחקר ב"מרכז ללימודים יהודיים" על שם הארי סטאר באוניברסיטת הרווארד, פגשתי בג'יי האריס. בנדיבות הרבה הרשה לי האריס להשתמש בתרגומיו האישיים לעבודותיהם של משה לייב ליליינבלום, יהודה לייב גורדון ופאולין ונגרופ, ואני מודה לו על כך מקרב לב. אני חבה תודה גם לברנרד ספטימוס על שהקדיש לי מזמנו והעיר על החלקים הדנים בהלכה היהודית. כל הטעויות וההכללות הגורפות, שנעשו בידי מי שאינו מומחה בתחום זה, הן כמובן שלי. אני מעריכה מאוד גם את ההתכתבות שהתכתבתי עם אברהם גרינבוים, שתבונתו וידענותו תרמו רבות לספר הזה. ברצוני להודות גם לטוד אנדלמן על הצעותיו לחלקים הדנים בגיור ולקימי קפלן על המידע ההשוואתי על רבנים ממזרח אירופה שהתאורחו באמריקה. כמו כן, אני מודה לשמואל פיינר, בנימין רביד, אריה אדרי, רות וייס, יהושע לויזון, לורנס פוקס, ראובן קימלמן, ברוריה נבו הכהן, ורנה דורן, פטרישיה הרלי, אפים מלמד, נריוס אורדנוס, בנג'מין נתנס, ליסה אפשטיין, גרי קדיש, אלן ארקש, לנס ססמן, שמואל מורל ולחברים הנפלאים בחוג להיסטוריה באוניברסיטת בינגהמפטון, על שחלקו עמי את הידע שלהם על תנועת ההשכלה, ההלכה היהודית, ותולדות המשפחה, הלשון העברית, לימודי מגדר ונושאים אחרים.

הספר מבוסס בעיקרו על חומרים ארכיוניים ועל כן הוא חב, כמובן, חוב גדול לכמה מוסדות ולכמה ארכיונאים מקצועיים בברית המועצות לשעבר. במיוחד אני רוצה להודות ללאוניד ויינשטראוב (מוסקבה); גלינה איפוליטובה, אגנסה מוקטן וסרפימה ורקחובה (סנט פטרבורג); אולגה בלייה (קייב); רותה (וילנה); מארק ווב וקריסיה פישר (YIVO – המכון לחקר היהדות), ולרבים אחרים שאיתרו וסיפקו בשמחה ובמהירות כמויות עצומות של חומרים שלא פורסמו. אני אסירת תודה על העזרה שקיבלתי מצוות ספריית היודאיקה באוניברסיטת ברנדייס, ובמיוחד אני מודה לצ'רלס קטר, ג'ים רוזנבלום וננסי זיבמן, שהקדישו לי שעות רבות בבדיקת ציטוטים סתומים.

לא הייתי יכולה להשלים את הספר הזה בלא תמיכתה הנדיבה של "קרן הזיכרון לתרבות היהודית", שהעניקה לי שתי מלגות מחקר מיוחדות מקרן מארק אובילר וכמה מלגות פוסט־דוקטור שאפשרו לי לנסוע כדי לערוך מחקר ארכיוני בברית המועצות לשעבר (ברוסיה, באוקראינה ובליטא). אין מילים בפי להביע את תודתי העמוקה על תמיכה זו, במיוחד בשנים שעדיין לא הייתי זכאית למענקים לאומיים המותנים באזרחות. אני אסירת תודה גם על מענק המחקר לפוסט־דוקטור באוניברסיטת הרווארד, שנתן לי את ההזדמנות להשתמש במקורות העשירים שבספריית ויידנר. מחקרי קיבל גם כמה מענקים ממכון טאובר לחקר יהדות אירופה, מהמחלקה ללימודי המזרח התיכון והיהדות, ומענק מאן מאוניברסיטת ברנדייס כדי לערוך מחקר במכון

לחקר היהדות (YIVO) ובסנט פטרבורג, רוסיה. הפקת הספר הזה התאפשרה הודות לתמיכה נדיבה מקרן קורט, שעזרה לממן את הוצאות ההפקה. אני מקווה שהמוצור המוגמר שלפניכם מצדיק את התמיכה הנדיבה שקיבלתי מכל נותני החסות.

ברצוני להודות לבוריס ואירינה מירנוב על שאירחו אותי במשך שני חודשי חורף בסנט פטרבורג. הכריכים הענקיים של אירינה נתנו לי מרץ לעבוד שעות ארוכות בארכיון הקר. אלה וגלינה איפוליטובה עזרו לי למצוא תמונות משפחתיות לספר הזה, וידידותן הפכה את ביקורי בסנט פטרבורג לבלתי נשכחים. גלינה רוחלינה, משפחת אקסלרוד וד"ר ברנרד רטנר היו נדיבים במיוחד כאשר הרשו לי להשתמש בתמונות המשפחתיות שלהם כאיורים לספר זה.

תודה כנה לעורכת שלי, פיליס ד' דויטש, מה"יוניברסיטי פרס" בניו אינגלנד על ההתלהבות שגילתה למיום הזה, על עצותיה המועילות ועל סבלנותה. העבודה עמה הייתה אחת ההנאות הגדולות שבהשלמת הספר הזה. אני חבה תודה עמוקה גם לסילביה פוקס פריד, מנהלת מכון טאובר, על השיחות הרבות שניהלנו במהלך השנים על נישואים וגירושים יהודיים. רצתי אליה פעמים אין-ספור כדי לקבל עצה על כל דבר, החל בשם לספר וכלה בטיפול בילדים. א שיינעם דאנק! תודה מקרב לב לשולמית ריינהרץ, מנהלת מכון הדסה למחקר בין-לאומי על נשים יהודיות, על העידוד התמידי ועל התמיכה במשך השנים.

כמה חברים קרובים ראויים לאזכור מיוחד על התמיכה המוסרית ועל היחס הטוב, ועל כך שהודות להם זכרתי שיש עוד דברים בחיים פרט לספר הזה: תודה לג'רי שניידרמן שנתן לי את כל ספרי היודאיקה שלו (מהדורות נדירות שכבר אזלו מהדפוס) ועל תפיסתו האופטימית את החיים. שיחות ארוכות עד שעות הלילה המאוחרות עם סווטלנה שניידרמן ושיעוריה על המטבח האבחאי הוסיפו הרבה תבלינים וצבע ללוחות הזמנים הדחוסים שלנו. ז'ניה ואירינה פינקלשטיין ובוריס ונטשה רומר היו מקור תמיכה לא-אכזב. אין בפי מילים לבטא את חיבתי ואת תודתי העמוקות למשפחתי היהודית בבירגהמפטון: סמיואל, שירלי ומארק גולדין. לאטקעס תוצרת בית, סיפורים על נייזביש ופתגמים ביידיש – כל אלה הקלו מאוד על נסיעותי הרבות לבוסטון וממנה והעניקו לי את האומץ לסיים את הספר הזה. הערכה רבה גם לרות אבוש-מאגדר על ידידותה ועל הדיונים עמה על היסטוריה יהודית, גידול ילדים וספרי ביטול.

הייתי הולכת לאיבוד בלי העידוד והאהבה של משפחתי. אני מודה לפול ומילדרד פריז על ההפוגות מעבודתי שהיו כה נחוצות לי, במיוחד על הימים הבלתי נשכחים במייסון. קאתי וכריסטופר פריז העניקו לי את מתת המוזיקה; אחד התקליטורים שלהם היה זמין תמיד להנאתי כאשר עבדתי מול המחשב. לנצח אודה להוריי, ד"ר מין צ'ול וסוק ז'ה יו, שתמכו בהתעניינות שלי בלימודים יהודיים במשך כל השנים האלה. למרות דאגתם בשל מסעותיי לערים רחוקות בברית המועצות לשעבר, הם גילו עניין בעבודתי

פתח דבר

תמיד ונתנו אמון ביכולת השיפוט שלי. תודה מיוחדת לאחי יון (טד), שהיה חבר אמתי ונאמן. הוא השאיל לי בנדיבותו את ספרי התאוריה שלו ושימש שמרטף בלי להתלונן כאשר הייתי זקוקה לזמן נוסף לעבודה.

אחרון אחרון חביב, ברצוני להודות לבעלי, רעי ועמיתי, גרגורי לי פריז, אשר היה מעיין שופע הומור טוב, תמיכה רגשית ודרבון אינטלקטואלי. עריכתו המעמיקה והערותיו הביקורתיות מורגשות בכל דף ודף בספר. בלי צחוקו הטוב, נכונותו להקריב את עבודתו הוא כדי לאפשר לי לסיים את ספרי, והשעות הרבות שטיפל בבננו, מעולם לא הייתי מגיעה עד הלום. סבסטיאן אהרון נולד באמצע כתיבת הטיוטה הראשונה של הספר והעניק לנו עונג עצום בצווחותיו הקטנות, בצחקוקיו ובחיוכיו. בתנו נטליה חנה נולדה אחרי שהספר יצא לאור. אני מודה לבני על סבלנותו כאשר אימא ישבה שעות מול המחשב כדי לסיים את הספר הזה. את שבע שנות עמלי על הספר אני מקדישה לכם.

למהדורה העברית: ברצוני להביע הוקרה עמוקה למתרגמת אביבה גורן על עבודת התרגום הרהוטה והמיומנת לעברית. כמו כן, אני מודה לדרור שגב על העריכה המדויקת והשקדנית של התרגום, ולדוד אסף שיעץ כל אימת שהתעוררו שאלות. הערכתי הכנה לבונית פורת שהשקיעה מזמנה היקר לבדיקה מדוקדקת של הטקסט ולהגהתו.

הספר לא היה יוצא לאור ללא ה"שידוך" שעשתה עבורי סילביה פוקס פריד עם מרכז זלמן שזר, וללא מאמציה של מעין אבינרי-רבהון, שעמלה ללא ליאות להשלמת הפרויקט. אף נתונה תודתי למנכ"ל מרכז זלמן שזר צבי יקותיאל ולמביא לבית הדפוס יחזקאל חובב. הספר הזה התאפשר בזכות מענק נדיב מקרן לוסיוס ג' ליטאואר וממכון טאובר לחקר יהדות אירופה ואני מכירה להם תודה.

מבוא

בקיץ 1907 הגישה איטה ראדין את עתירתה הראשונה לוועדה הרבנית בסנט פטרבורג,¹ ובה מחאה על העוול שבתביעת הגט העומדת ותלוייה נגדה. וכך כתבה: "ב-1893 נישאתי ליצחק מאיר ראדין (בעל בית מרקחת בסנט פטרבורג) מרצוני החופשי, וחייתי אתו בהרמוניה ארבע עשרה שנים. ואולם, בשנה שעברה הוא ברח עם אישה לא נשואה לאודסה, ומאז הוא מסרב לחיות עמי, בהשאירו אותי בלי אמצעי מחיה כלשהם". היא טענה שאחרי שנקט כל תכסיס אפשרי כדי להפקיע את הנישואים בניגוד לרצונה, פנה בעלה לבסוף לשיטות בלתי חוקיות. לשם כך חיפש פתרון חלופי והעביר את מזימותיו מסנט פטרבורג (מקום מגוריו החוקי) לניקולאייב (Mikloajów, פלך חרסון), "שם מצא רב שהסכים לערוך לנו גירושים בניגוד לחוק". הרעיה העידה כי "הרב הזה מזמן אותי עכשיו [להופיע] בניקולאייב", ואם לא תופיע, הוא מאיים לפסוק בהיעדרה ולהטיל עליה קנס כספי. בהיעדר בררה אחרת, היא מבקשת מהוועדה הרבנית "לשחרר אותי מהאימה המתמדת שבגירושים בניגוד לידיעתי ולרצוני".²

אולם בעלה התנגד בחריפות לתיאור הזה של הדברים והכריז שנישואיהם כלל לא היו "הרמוניים". בעתירה לרב המחוז בניקולאייב, מסר הבעל את התיאור הזה: "כאשר נישאתי חלמתי שאמצא מטרה ומשמעות לקיומי במסגרת חיי משפחה, והקדשתי את חיי לטיפוח משפחה ולגידול ילדים, כי ראיתי בכך חובה קדושה". במהלך נישואיהם, הסביר יצחק, היו לאשתו שתי הפלות "וביתי נותר ריק כביום הראשון לנישואינו".³ עקרותה של אשתו, טען, הפכה למעשה את נישואיהם לבטלים ומבוטלים. ואולם, רבנים מקומיים הודיעו לו שיקשה עליו לקבל גט. על פי ההלכה היהודית, אם אישה אינה מסכימה לסיום קשר הנישואים, על הבעל להמתין עשר שנים מיום ההפלה השנייה כדי להתחיל בשימוע לגירושים.⁴ פרט למכשולים המשפטיים, לא הצליח הזוג להגיע להסכמה על התנאים הכספיים של הסדר הגירושים. לפיכך, לא

1 הוועדה הרבנית הייתה גוף מייצג בפיקוחו של משרד הפנים (MVD), והיא פעלה על פי הדגם של בתי הדין הכנסייתיים בצרפת. לפרטים ראו להלן בפרק השני.

2 Rossiiskii Gosudarstvennyi Arkhiv (להלן RGIA), f. 821, op. 9, delo 62, listy 10-1. b. (עתירה של איטה ראדין לוועדה הרבנית, 26 ביולי 1907). מכאן ואילך ייעשה שימוש בסימון התקני הנהוג בארכיונים ברוסיים: f. (fond), op. (opis'), d., dd (delo, dela), l., ll. (list, listy), ob. (oborot), g. (god)

3 RGIA, f. 821, op. 9, d. 62, l. 31. (פנייתו של יצחק ראדין לרב לב כגן, 27 ביוני 1907).

4 הם ציטטו מהתלמוד הבבלי, יבמות סד ע"א, כדי לבסס את דחייתם של עתירתו.

נישואים וגירושים בחברה היהודית באימפריה הרוסית בוחן את השפעתם של שינויים חברתיים ומוסדיים על נישואים וגירושים בקרב יהודים ברוסיה במאה התשע עשרה. הספר דן בשאלות רבות: גיל הנישואים, מקומו של המעמד החברתי בבניית משפחה, המגדר, השפעת התיעוש והעיוור, ההתבוללות והתחייה התרבותית היהודית, שיעור הגירושים ומניעיו, השפעת החברה והחקיקה על הרצון לפרק משפחה, ופתרונות חלופיים לגירושים, כמו התפייסות, פירוד, נטישה ואפילו ביגמיה. החיבור גם מנתח את השפעת המודרנה על חוויותיהם השונות של גברים יהודים ושל נשים יהודיות בהקשר של נישואים ומשפחה: כיצד עוצבו הציפיות המגדריות, מה היו התפקידים ויחסי הכוחות במשפחה היהודית, ואיך השתנו התפקידים ויחסי הכוחות עקב התערבות הממשלה בענייני משפחה פרטיים. הספר מבוסס על מקורות רבים מארכיונים ברוסיה, באוקראינה ובלגיה, על ספרי זיכרונות ועל פרסומים בדפוס, ועושה ככולם שימוש לניתוח השאלה – כיצד תפקדה או התפרקה המשפחה היהודית. בפעם הראשונה אנו יכולים לשמוע את הקולות הפרטיים של יהודים פשוטים מערי השדה, ובמיוחד את קולותיהן של נשים שהתפוגגו בעבר.

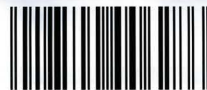
“ספרה של שִׁיכָן י’ פִּרְיוֹ הוא מן הספרים החשובים ביותר על תולדות היהודים במזרח אירופה שראו אור בעשור האחרון. הספר כולל דיון מקיף וממצה בדפוסי המשפחה היהודית במזרח אירופה במאה הי”ט. לפנינו ניסיון שיטתי ראשון לתאר את מעמד האישה היהודייה על רקע המעמד המשפטי המשתנה של המשפחה היהודית בחקיקה הרוסית”.

פרופ’ שאול שטמפפר, האוניברסיטה העברית

“שִׁיכָן י’ פִּרְיוֹ כתבה ספר מרתק המסביר את היחסים הפנימיים בין השאיפה לשמור על חיי הנישואים ובין ההתנהגות בפועל כאשר הנישואים נקלעים לקשיים, בחברה היהודית שבאימפריה הרוסית במאה התשע עשרה ובתחילת המאה העשרים. על פי מקורות רבים, מספריות שנפתחו בדור האחרון ומארכיונים שונים, היא בוחנת את מכלול הדרכים שהשפיעו על הסיכויים והסיכונים של מוסד הנישואים – שינויים חברתיים וכלכליים, התפתחויות תרבותיות, והמדיניות של השלטון האימפריאלי ומוסדותיו”.

ויליאם ג’ וגנר, ויליאמס קולג’, מסצ’וסטס

פרופ’ שִׁיכָן י’ פִּרְיוֹ מלמדת באוניברסיטת ברנדייס. היא מתמחה בחקר המשפחה וחיי היום-יום של היהודים במזרח אירופה. ספרה **נישואים וגירושים בחברה היהודית באימפריה הרוסית במהדורות האנגלית (2001)** זכה במענק של קרן קורט ובפרס סאלו בארון למחקר הטוב ביותר במדעי היהדות.

0 01850000628 6
דאנקורד 185-628

מחיר מומלץ: 117 ש"ח

על העטיפה: גירושים, 1907 (?), שמן על קנבס, המוזיאון לאמנות של ביילרוס.
עיצוב העטיפה: תחיה רוזנטל, ירושלים